

Pensioen: blijft solidariteit in stand?

De pensioenwereld is al jaren in beweging. Medio dit jaar stuurde de staatssecretaris een notitie naar de Tweede Kamer om het pensioensysteem te hervormen. Een gesprek met Herman Kappelle, hoogleraar Fiscaal Pensioenrecht aan de Vrije Universiteit in Amsterdam.

Om het stelsel van aanvullende pensioenen in Nederland toekomstbestendig te maken, is vorig jaar de Nationale Pensioendialoog gehouden. Het was een brede dialoog over de maatschappelijke houdbaarheid van ons stelsel van aanvullende pensioenen in de 21e eeuw, zo stelt staatssecretaris Jetta Klijnsma dat in haar brief van 6 juli aan de Tweede Kamer. Veel gremia binnen de maatschappij hebben hun bijdrage geleverd aan de dialoog: burgers, wetenschappers, denktanks, werkgevers- en werknemersorganisaties. Hoe kijkt professor Kappelle aan tegen de dialoog? 'Hij was goed, hij was breed, maar nu moet het wel bij elkaar komen. We hebben gezien dat tijdens de dialoog veel varianten uitmondten in subvarianten en dan loop je het gevaar dat een discussie verzandt en dat we te maken krijgen met onoplosbare zaken. Ondanks die punten vind ik dat de dialoog zinvol is geweest en dat we een prima richting zien.'

Wat zijn de punten die u vooral zijn opgevallen?

'De doorsneepremie, het doorbeleggen na pensioendatum en het eigen pensioenpotje. Het is goed dat nu eindelijk het afschaffen van de doorsneepremie bespreekbaar is geworden. Alleen vind ik de argumentatie onjuist. Er wordt gezegd dat er door jongeren in de huidige systematiek van de doorsnee-

premie méér wordt betaald aan de pensioenopbouw dan door ouderen. Dat is niet waar. Er wordt vóór jongeren meer betaald door de werkgever. Dus je zou wel kunnen zeggen dat door werkgevers met relatief veel jongeren in hun werknemersbestand méér wordt betaald, maar de jongeren zelf betalen dus zelf niet méér. Wat ik wél een juist argument vind, is de flexibiliteit. Dus of je geld beschikbaar wilt stellen voor pensioen, of misschien wel het aflossen van de hypotheek, of voor zorgkosten. Zou je dat binnen de huidige systematiek van de doorsneepremie doen, dan onttrek je gelden die voor pensioen zijn bedoeld op oneigenlijke manier en heb je een selectie tegen de maatschappij. Wat ook een goed argument is om de doorsneepremie af te schaffen, is dat je vervolgens voor een eerlijker systeem kunt kiezen: een actuariële premie die stijgt met de leeftijd.'

U geeft aan dat flexibiliteit een goed argument is om de doorsneepremie af te schaffen. En daarbij noemt u ook het gebruiken van pensioengelden voor bijvoorbeeld het aflossen van de hypotheek. U bent dus voorstander van geld kunnen onttrekken aan pensioen?

'Ja en nee. Als ik naar mijn eigen situatie kijk, dan zou ik dat handig vinden. Ik zit in een goede pensioenregeling op basis

A man with short, light brown hair, wearing a grey suit, a pink striped shirt, and a dark patterned tie, stands in a large, multi-story atrium. He is looking towards the camera with a slight smile. The atrium is decorated with numerous colorful balloons in shades of purple, blue, green, and yellow. In the background, there are several levels of the building, with people sitting at tables on the lower levels. The lighting is warm and indoor.

**'Het aardige is dat
er nog steeds sprake is
van solidariteit'**

van middelloon. Mijn UPO geeft aan dat ik vanaf 67 een mooi pensioen ga ontvangen. Maar ik heb nu vier kinderen die studeren. Ik zou het best handig vinden om bijvoorbeeld 25 procent minder pensioen op te bouwen, omdat ik straks niet zoveel pensioen nodig heb en het geld nu prima kan gebruiken. Alleen vind ik wel, dat je NU die keuze zou moeten hebben, vóórdat het geld de pensioenvoorziening in gaat en niet nadat het is opgenomen in de voorziening. Ik ben dus tegen afkoop.'

Wat is het verschil?

'Je moet eerst afwegen of je het geld voor je pensioen nodig hebt. En vervolgens moet je kunnen beslissen om geld deels wel en deels niet in je pensioenvoorziening onder te brengen. Ik ben tegen afkoop of gedeeltelijke afkoop van geld dat al in een pensioenpotje zit. Dan breek je opeens in op je pensioen. En onttrek je geld dat wel voor pensioen is bedoeld. Bovendien hebben mensen de neiging om verkeerde keuzes te maken. En als je dat doet op het moment dat het pensioen tot uitkering komt, kun je niet meer terug.'

Hoeveel zou je in principe vooraf moeten kunnen 'korten' op je eigen pensioen?

'Ik geloof wel in een bodem, 50 procent bijvoorbeeld. Je ziet ook dat de overheid zelf al een beperking heeft opgelegd: boven 100.000 euro aan inkomen geen pensioenopbouw meer. Aan de andere kant moet je ook realistisch zijn als je het wilt vastleggen in een plan. Over welke grootheden praat je precies? Gemiddeld bouwen mensen net zoveel aan aanvullend pensioen op als aan AOW. Dat betekent dus grofweg dat veel aanvullende pensioenen jaarlijks rond de 10.000 euro zitten. Zou je daarvoor dan nog een mogelijkheid willen creëren dat er voor nog minder dan 50 procent wordt opgebouwd? Lijkt me niet verstandig. Ik geloof bovendien sterk in een goede voorlichting, want mensen zijn geneigd om op korte termijn te denken. Geld nu is handig en "dat pensioen, dat zie ik dan wel weer". Daar moet je ook voor waken.'

U noemt ook doorbeleggen een belangrijk punt in de plannen van Klijsma. Wat vindt u daarvan?

'Daar ben ik een voorstander van. Nu is het zo dat een belegd kapitaal ineens moet worden benut voor het storten in de

CV

Herman Kappelle

Herman Kappelle is bijzonder hoogleraar Fiscaal Pensioenrecht aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Hij werkt sinds 1995 bij Aegon Levensverzekeringen, daarvoor bij Coopers & Lybrand en Equity & Law. Daarnaast is hij onder andere voorzitter van de Technische commissie fiscaliteit Verbond van verzekeraars en vaste medewerker van PensioenJurisprudentie en Fiscaal Weekblad FED.

pensioenpot. Er moet een levenslange voorziening mee worden gekocht. Dat is een wettelijke vereiste. En zeker met de lage rentes van nu betekent dit dat je levenslang te maken hebt met de lage rente van het moment van ingaan van het pensioen. Als je bereid bent wat meer risico te nemen en je dus de belegging wilt aanhouden tijdens je pensioen, dan kun je dat facet wegnemen. Je kunt dan blijven profiteren van de kansen die aandelen bijvoorbeeld bieden. Je neemt jaarlijks een klein gedeelte van het kapitaal op als pensioenuitkering en de rest blijft gewoon belegd. Mensen moeten wel gewoon weten wat ze doen. Het is geen Haarlemmerotie, je neemt meer risico dus je hebt per saldo meer rendement en dus een hoger pensioen. Zo werkt het niet, het kan ook lager worden.'

En in wat voor vorm giet je dat dan? Een eigen pensioenpotje?

'Overweeg eens het volgende: in plaats van een vaste uitkering in euro's geef je

mensen een vaste uitkering in beleggingseenheden in een beleggingsfonds. En in dat beleggingsfonds kun je dan op een lifecycle-achtige manier ervoor zorgen dat er geen onverantwoorde risico's worden genomen. Als ik normaal een kapitaal zou omzetten in een levenslange jaarlijkse pensioenuitkering van bijvoorbeeld 10.000 euro, dan kun je in deze systematiek een vaste uitkering krijgen van 10.000 beleggingseenheden in een bepaald fonds. Dan zou je in mijn optiek 10.000 beleggingseenheden van één euro krijgen in het eerste jaar. De rest blijft in de pensioenvoorziening zitten. We kijken dan of we met het resterende geld rendement kunnen maken. In het tweede jaar is de koers van een beleggingseenheid gestegen naar 1,10 euro en kun je dus 11.000 euro uitkeren in het tweede jaar. Hebben we minder rendement gemaakt, dan is de koers bijvoorbeeld 90 cent en kan er maar 9.000 euro worden uitgekeerd. Dat is volgens mij de meest werkbare en voor een deelnemer ook begrijpelijke oplossing. In het voorstel van Klijsma zit ook een beleggingsvariant waarin je doorbelegt en jaarlijks een stukje uit je kapitaal haalt, maar dat is allemaal buitengewoon ingewikkeld. Wat dat betreft ben ik ook meer een voorstander van hoe Helma Ladders dat in haar wetsvoorstel heeft vormgegeven: je hebt gewoon eenheden en we bepalen elk jaar de eenhedenprijs en dat bepaalt de uitkering van je pensioen. En in het beleggingsfonds zelf, dus onder de

'Ik vind ook dat 'eigen beheer' oneigenlijk wordt gebruikt'

'Ik zou opteren voor een lifecycle-aanpak'

motorkap, daar zorg je ervoor dat de belegging aansluit bij de lifecycle van de deelnemer.'

Hoe is het gesteld met de solidariteit?

'Het aardige van het systeem van de beleggingseenheden is dat er nog steeds sprake is van solidariteit. De uitkering is levenslang. Als iemand vrij snel na pensionering komt te overlijden, dan vervalt het saldo aan het fonds en profiteren de overblijvende deelnemers. Leeft iemand erg lang tijdens pensionering, dan blijft de uitkering doorlopen.'

En dan het groeiende aantal zelfstandigen zonder pensioen?

'Dat is en blijft een lastige vraag. De groep is heterogeen. Je hebt zzp'ers die heel bewust hebben gekozen voor het

ondernemerschap, je hebt er ook die tegen wil en dank in die situatie terecht zijn gekomen als gevolg van ontslag. Beide groepen hebben verschillende behoeften. Als je vrijwillige pensioenvoorziening regelt, waar blijf je dan met je solidariteit? En als je het verplicht stelt, dan loop je tegen andere problemen aan. Bijvoorbeeld de betaalbaarheid. Mijn voorstel is om de derde pijler systematiek te laten aansluiten op de tweede pijler. Dan heb je op een relatief eenvoudige manier geregeld dat er meer evenwicht is tussen de diverse groepen op de arbeidsmarkt.'

En hoe staat u tegenover 'eigen beheer' bij de dga?

'Wat Wiebes heeft ingebracht, vind ik zo gek nog niet. Eenmalig de voorziening van commercieel naar fiscaal omzetten, lost een hoop op. Zeker het aspect van het niet of moeilijk kunnen uitkeren van dividend als er sprake is van een pensioenreserve in de bv. Maar ik vind ook dat 'eigen beheer' oneigenlijk wordt gebruikt. In feite is het een liquiditeitsvraagstuk en heeft het niets met pensioen te maken. Dat zou je moeten loskoppelen. Maak de pensioenvoorziening een echte pensioenvoorziening, bij een verzekeraar. En regel voor de liquiditeit wat anders. Het voorstel van Wiebes heeft trouwens nog wel wat haken en ogen: als de dga in kwestie getrouwd is, moet de echtgenote wel instemmen met de omzetting. Stel, je hebt 250.000 euro aan commerciële verplichting op de balans staan en je kunt omzetten naar 100.000 euro fiscaal, dan betekent dat voor het nabestaandenpensioen ook een aderlating, 70 procent van de correctie bij leven van 150.000 euro is er minder beschikbaar voor de echtgenote.'

Als u uw ideale pensioensysteem zou mogen uitkiezen, wat zou dat dan worden?

'Dan zou ik voor een vaste opbouw per deelnemer gaan per dienstjaar, ik zou voor een vaste uitkering in eenheden kiezen en ik zou in de sfeer van de beleggingsfondsen opteren voor een lifecycle-aanpak.' ◀